

УДК 811. 161. 2:81

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.2\(51\).296828](https://doi.org/10.18524/2307–4604.2023.2(51).296828)

СТИЛІСТИЧНІ БУКВАЛІЗМИ: ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Матузкова О. П.

доктор філологічних наук, професор
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
ORCID 0000–0001–8201–8236
Researcher ID AAJ–7583–2020

Коваленко О. В.

кандидат філологічних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Незважаючи на те, що опис проблеми буквального перекладу має давню традицію, багато аспектів вивчення буквалізмів продовжують залишатися відкритими для наукового пізнання як у загальнотеоретичному, так і в прикладному плані. У пропонованій статті розглядаються особливості визначення та типології стилістичних буквалізмів, досліджені в теоретико-прикладному аспекті. Метою роботи є опис стилістичних буквалізмів крізь призму сучасного перекладознавства. Поставлена мета зумовила виконання низки завдань, у межах яких було уточнено визначення буквалізмів взагалі і факторів їх появи, наведено визначення стилістичних буквалізмів, висвітлено типологізацію різних проявів стилістичних буквалізмів.

У роботі окреслено квінтесенцію поняття «стилістичний буквалізм», релевантну для розуміння механізму перекладацької інтерференції та актуальну для сучасного перекладознавства; розглянуто і проаналізовано різні типи стилістичних буквалізмів. Вперше також обґрунтовано повне визначення буквалізму — ключового терміна сучасного перекладознавства.

У статті зазначається, що стилістичні буквалізми є результатом впливу однієї мови на іншу, що тягне за собою порушення стилістичних норм мови перекладу. Різні фактори появи стилістичних буквалізмів сприяють виокремленню таких їх типів: відмінності у відносній частотності певної одиниці; ігнорування ступеня стертості образу, що лежить в основі метафори; розбіжності в стилістичній тональності текстів вихідної мови і мови перекладу; стилістичні невідповідності між словами різних мов або в межах одного перекладного тексту; відмінності в оцінній конотації; кострубаті, заплутані або незрозумілі фрази у тексті перекладу.

Ключові слова: буквалізм, інтерференція, стилістичний буквалізм, типологія, фактори появи.

STYLISTIC LITERALISMS: DEFINITION AND TYPOLOGY

Matuzkova O.

Doctor of Sciences in Philology, full professor,
Odesa I. I. Mechnikov National University

Kovalenko O. V.

Candidate of Sciences in Philology, associate professor,
Odesa I. I. Mechnikov National University

The description of literal translation problematics is an age long tradition. Notwithstanding this fact, many dimensions of literalisms have been open for academic research both in theoretical and practical aspects. The article focuses on such kind of literalisms as stylistic literalisms and explores their definition and typology. The subject matter of this article is crucially topical and reflects the current demand of modern theory of translation for new and profound research in this sphere. The objective of the article is to describe stylistic literalisms through the prism of modern Translation Studies. The objective determined the tasks of the research: to clarify and describe literalisms and the factors of their creation, to define the term “stylistic literalism” and to classify their multifaceted essence. Our study relies substantially on the application of linguistic descriptive methodology and devices.

The innovation of this article relies in specifying the quintessence of “stylistic literalism” notion which is relevant for understanding the translation interference mechanism and crucial for modern Translation Studies; highlighting and analyzing different types of stylistic literalisms; grounding the comprehensive definition of literalism — key term of modern Translation Studies.

The article claims that stylistic literalisms are the result of interference between two languages which leads to violation of target language stylistic norms. Various factors of stylistic literalisms origins contribute to their types selection: difference in relative frequency of definite word; ignorance of the erase metaphor degree; distinction in stylistic tone of source and target texts; stylistic discrepancies among words of different languages or within the boundaries of one target text; disparities in connotations; vague and sloppy phrases in translation text.

Key words: *factors of creation, interference, literalism, stylistic literalism, typology.*

Вступ. Вміння уникнути диктату оригіналу шляхом подолання перекладацької інтерференції — найважливіша якість професіоналізму перекладача. Зазвичай у теорії перекладу прояви подібної інтерференції характеризуються як буквализм.

Проблема буквальності у перекладі існувала вже з давніх-давен. Ще за Цицерона, давньоримського політичного діяча, який славився своїм ораторським мистецтвом, вважалося, що дослівний, буквальный переклад — свідчення мовної бідності та безпорадності пере-

кладача. У Середньовіччі ставлення до буквальності різко змінилося: буквальність тоді вважалася запорукою точності і достовірності. Протягом багатьох років, а то й сторіч вчені-лінгвісти намагалися зрозуміти роль, яку відіграють буквалізми в перекладі, кидаючись з одного краю в другий: чи є буквальність помилкою перекладача, чи іноді він доречний.

Особливої **актуальності** сьогодні набуває дослідження перекладацької інтерференції та буквалізмів з погляду сучасного перекладознавства. Незважаючи на те, що опис проблеми буквального перекладу має давню традицію, багато аспектів вивчення буквалізмів продовжують залишатися відкритими для наукового пізнання як у загальнотеоретичному, так і в прикладному плані. Крім того, нові обставини розвитку сучасних соціогуманітарних процесів задають нові вектори досліджень у цьому напрямку.

Актуальність подібних перекладознавчих досліджень безперечна. Динамічні обставини розвитку сучасних соціокультурних процесів та висвітлення в гуманітарних науках проблем, що виникають у цьому зв'язку, зумовлюють нагальну необхідність уналежнення теми «міжмовна інтерференція—буквальний переклад—буквалізм» до найважливіших перекладознавчих проблем. Теоретичне осмислення сутності та принципів взаємодії ланок цього ланцюга стає першочерговим. **Актуальність** статті також увиразнюється еволюцією перекладознавства, появою в його парадигмі нових досліджень, спрямованих на комплексне вивчення взаємодії мови, особистості та перекладу, методологічні принципи яких в українській лінгвістиці починають активно розроблятися, обґрунтовуватися та затверджуватися.

Об'єктом нашого дослідження є стилістичні буквалізми.

Предметом дослідження є особливості їх визначення та типології досліджені в теоретико-прикладному аспекті.

Метою роботи є опис стилістичних буквалізмів крізь призму сучасного перекладознавства.

Поставлена мета зумовила виконання низки **завдань**, у межах яких було уточнено визначення буквалізмів взагалі і факторів їх появи, наведено визначення стилістичних буквалізмів, висвітлено типологізацію різних проявів стилістичних буквалізмів.

Мета, завдання і методологічна база дослідження зумовили необхідність застосування комплексу **загальнонаукових методів і операцій**, а саме: *спостереження, індукції та дедукції, аналізу і синтезу, таксо-*

номії та моделювання для теоретичного осмислення, впорядкування, узагальнення, класифікації та опису структури і змісту досліджуваних феноменів. Серед комплексу **спеціальних методів і операцій** у роботі використано *зіставний метод, метод трансформаційного аналізу, метод «чорного ящика»*.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше висвітлено квінтесенцію поняття «стилістичний буквалізм», релевантну для розуміння механізму перекладацької інтерференції та актуальну для сучасного перекладознавства; розглянуто і проаналізовано різні типи стилістичних буквалізмів. **Вперше** також обґрунтовано повне визначення буквалізму — ключового терміна сучасного перекладознавства.

Теоретичне значення полягає перш за все у визначенні факторів появи та функціонування стилістичних буквалізмів з погляду перекладознавства. Отримані нові дані поглиблюють знання про перекладацьку інтерференцію, мають вагоме значення для теоретичних узагальнень у царині перекладознавства та слугують фундаментом для подальших наукових розвідок.

Практична цінність полягає у можливості використання отриманих висновків і результатів у лекційних курсах, спецкурсах та на практичних заняттях із перекладознавства, теорії перекладу, практики перекладу. Практичні надбання дослідження можуть слугувати основою для укладання підручників і навчальних посібників, а також використовуватися при написанні наукових праць.

Результати і обговорення

В сучасному вітчизняному перекладознавстві дослідники торкаються проблематики інтерференції та буквалізмів, пов'язаної з визначенням та розмежуванням інтерференції, буквалізма і буквального перекладу (К. Безпалова, А. Бучумаш, І. Волошок, І. Дерік, М. Кириллова, О. Коваленко, О. Матузкова, Н. Рибіна, С. Скиба, О. Чичкан, О. Шаблій, Л. Яровенко); чинниками, що зумовлюють буквалізми (О. Гринько, О. Коваленко); буквалізмами як видом перекладацьких помилок (Н. Лепухова, А. Ролік, М. Блажко); типологією лексичних буквалізмів (О. Коваленко, Ю. Чернова); типологією етимологічних буквалізмів (О. Коваленко, І. Раєвська).

Проаналізувавши тлумачення буквалізмів у перекладознавстві, ми дійшли висновку, що сьогодні термін «буквалізм» можна визначити чотирма значеннями:

1. Перекладна помилка, що є результатом невідповідності формальних чи семантичних компонентів двох мов.

2. Створення хибних знакових зв'язків між двома мовами на підставі формальних чи семантичних зв'язків.

3. Хибне розуміння точності, рабське копіювання іншомовних особливостей, що призводить до порушення норм мови, якою здійснюється переклад, або до спотворення сенсу, а здебільшого до того й іншого разом.

4. Помилка перекладача, яка полягає у передачі формальних або семантичних компонентів слова, словосполучення чи фрази на шкоду змісту чи інформації про структуру.

Як бачимо, всі значення цього слова негативні, та й саме слово здалеку не позитивним суфіксом *-izm* додає негативного забарвлення. Так, сьогодні ставлення до буквалізмів у теорії перекладу негативне.

Буквалізми у перекладі виникають від недооцінки тих чи інших **факторів**, що впливають на перекладацьке рішення. Нерідко при цьому ігнорується ідіоматичність мови, забувається, що механічне відтворення сукупності семантичних, стилістичних чи граматичних компонентів набуває у результаті іншого змісту.

Першим чинником появи буквалізмів є *переосмислення слова у процесі історичного розвитку*. Значення одного й того ж слова з пра-мови в мовах-нащадках може розвиватися в різних напрямках, що в результаті призводить до розбіжностей у його лексичному значенні в різних близьких мовах. Наприклад, в англійській мові слово *mist* означає туман, а в німецькій — *гній*. Ця різниця у значенні призвела до конфузу при експорті до Німеччини комп'ютерної гри *Myst*, дезодоранта *Mist stick*, а також роллс-ройсу *Silver mist*.

Ще один чинник появи буквалізмів — у процесі історичного розвитку *лексичне значення того чи іншого слова може розширюватися або звужуватися*. Іноді значення слова може залишатися незмінним, проте може змінюватися його *конотативне значення*. Наприклад, українське слово *вродливий* означає *красивий*, а співзвучне йому російське слово *уродливый* має протилежне значення. Таке ж праслов'янське за походженням польське слово *uroda* перекладається як *краса*.

Іноді в одній з мов те чи інше слово стає архаїзмом, а в іншій воно продовжує активно вживатись: українське *лікар*, російське *лекарь*.

Наступний чинник виникнення буквалізмів проявляється у *зміні значення слова під час запозичення*. Слова звичайно запозичуються для

того, щоб назвати нове поняття. Нерідко це нове поняття виникає з неосновного значення запозиченого терміна. Так, наприклад, англійське слово *old-timer*, основне значення якого *старий, ветеран*, було запозичене багатьма мовами у звуженому значенні — *старовинний автомобіль*. Слово *док* було запозичене для того, щоб назвати приміщення для ремонту пароплавів (*dry dock*), хоча англійською основне значення цього слова — *пристань*.

Оскільки слова в розмовній мові, як правило, є полісемантичними, то й запозичення не є винятком. Потрапивши в іншу мову в якомусь одному значенні, запозичені слова з часом набувають нових і нових значень, які вже не є міжнародними. Яскравий прикладом цього є слово *бланк*, що виходить до фр. *blanc* (*білий*), яке в українській та російській мовах позначило *формуляр для заповнення*, в англійській — *пробіл, порожній*, а в німецькій — *начищений, поголений, голий*.

Одним із чинників, що впливають на вибір варіанта перекладу, є ***предметна обстановка*** (*предметна ситуація* — за В. Гаком). Під предметною обстановкою розуміється час і місце, до якого відноситься висловлювання.

Вирішальну роль у процесі пошуку правильного варіанту відіграє ***прагматичний чинник***. Так, нім. *kochgeschirr* — *казанчик* був спочатку перекладений як *Dixie*, але це слово — воєнний жаргонізм, що асоціюється у свідомості англійського читача з британською армією та надає небажаного локального колориту. Тому в остаточному варіанті перекладу перевага надається більш нейтральному слову *mess tin*.

Загалом робота перекладача над текстом характеризується поступовим доланням буквалізмів у зв'язку з більш глибоким проникненням у семантику та прагматику тексту. Тут виявляється характерний для перекладу метод спроб і помилок. Можливості його застосування залежать від ***чинника часу***. Саме через це він найповніше проявляється у письмовому перекладі і наявний лише у редукованому вигляді у синхронному перекладі, який вимагає миттєвих рішень.

Не останнє місце в нашому списку факторів посідає суб'єктивний фактор — ***бездумність, неухважність і відсутність тактовності у перекладача***.

Наведені основні фактори та низка інших чинників сприяють існуванню різних типів буквалізмів. Тому дослідники намагаються типологізувати буквалізми. Так, Р. Міньяр-Белоручев поділяє всі буквалізми на семантичні і граматичні. Яків Йосипович Рецкер виділяє

два джерела та два типи буквализму: етимологічний та семантичний. Грунтуючись на цій класифікації, запропонуємо свою, авторську, більш розширену. Ми пропонуємо усі буквализми ділити на етимологічні, лексичні (лексико-семантичні, лексико-сполучні та лексико-фразеологічні), граматичні, синтаксичні та стилістичні.

Стилістичні буквализми є результатом впливу однієї мови на іншу, що тягне за собою порушення стилістичних норм мови перекладу, наприклад:

Присутність <i>смерті живо</i> відчувається.	Присутність <i>смерті</i> відчувається дуже <i>гостро (сильно)</i> .
У результаті повені 5 людей загинули і 150 залишились без житла.	У результаті повені 5 людей загинули і 150 залишились без <i>даху над головою</i>

Порушення стилістичних норм нерідко пов'язане з різноманітними параметрами, як от:

1. Відмінності у відносній частотності певної одиниці;
2. Ігнорування ступеня стертості образу, що лежить в основі метафори;
3. Розбіжності в стилістичній тональності текстів вихідної мови і мови перекладу;
4. Стилістичні невідповідності між словами різних мов або в межах одного перекладного тексту;
5. Відмінності в оцінній конотації;
6. Кострубаті, заплутані або незрозумілі фрази.

Відповідно до цих параметрів можна типологізувати стилістичні буквализми. Розглянемо більш детально вищенаведені підтипи стилістичних буквализмів.

1. **Відмінності у відносній частотності одиниць оригіналу та перекладу.** Іноді, перекладаючи ту чи іншу одиницю на іншу мову, перекладач знаходить у мові перекладу одиницю, яка точно передає те саме значення, але *значно рідше* використовується в межах певного функціонального стилю. Так, наприклад, в українському газетно-публіцистичному стилі широко розповсюдженні словосполучення з іменником *кола* — *офіційні кола*, *ділові кола*, *правлячі кола*. Ці словосполучення зазвичай передаються англійськими словосполученнями зі словом *circles*. Проте це слово вживається в англійській мові значно рідше і тому досвідчений перекладач вибирає його контекстуальні варіанти: *у певних колах* — *in certain quarters*, *наукові кола* — *the scientific*

community, широкі кола — broad sections, офіційні кола — official circles / opinion, ділові кола — business sectors / communities / businessmen, правлячі кола — ruling groups.

Показовим є ще один приклад. Українське слово **забезпечити** часто перекладається дієсловом *to ensure*. При цьому не враховується, що в українській мові дієслово *забезпечити* дуже часто використовується в газетно-публіцистичних текстах (*забезпечити високі темпи зростання, забезпечити перехід до ринкової економіки, забезпечити високий життєвий рівень, забезпечити гідними зарплатами* тощо), а його англійський еквівалент такої частотності не має, що потрібно враховувати при перекладі і вживати такі англійські варіанти як: *to guarantee, to secure, to assure, to meet* (*забезпечити потреби в сировині — to meet the requirement in raw material*). Те ж саме стосується й іменника *забезпечення*, який здебільшого можна пропустити або перекласти дієсловом *to make* (*забезпечення цієї системи більшою стабільністю, міцністю і безпекою — to make this system more stable, durable and secure*) або вжити такі варіанти як:

- *guaranteeing, securing* (*забезпечення миру і безпеки — safeguarding of peace and security*);
- *support, provisions, security* (*матеріальне забезпечення — financial support, соціальне забезпечення — social security, матеріально-технічне забезпечення — logistics*).

У технічних текстах, де слово *забезпечити*, як правило, не втратило змістовності, для його перекладу вживається багато варіантів, наприклад:

<i>Забезпечувати захист від корозії</i>	<i>to afford/provide protection against corrosion</i>
<i>Забезпечувати надійність системи</i>	<i>to assure the system's reliability</i>
<i>Керамічні структури забезпечують механічну жорсткість</i>	<i>ceramic structures make for mechanical ruggedness</i>

Від частотних українських слів перейдемо до англійських широкочислених слів. Одним з таких є дієслово *to involve* і його похідні *involving, involvement*.

В англійських текстах ці слова зустрічаються дуже часто, а це — перша ознака розмитой семантики, здебільшого вони навіть стають словами-паразитами. Звідси два головних рецепти: пропуск (особливо дієслова) або конкретизація (особливо іменника). Але англійське

дієслово *to involve* далеко не завжди можна пропустити, а от конкретизувати в тексті можна доволі часто. Отже перекладними варіантами цього дієслова можуть бути:

- *включати, припускати;*
- *тягнути за собою, викликати (наслідки), приводити / призводити (до чогось);*
- *втягувати, вплутувати (to involve a nation in war — втягти країну у війну, to involve smb in debt — змусити когось заборгувати);*
- *торкатися / зачіпати (to involve smb's rights — зачіпати чийсь права);*
- *залучити до участі / долучити (workmen involved in building a house — робітники, зайняті на будівництві);*
- *поглиблювати, занурюватись (у щось), бути захопленим (чимось або кимось);*
- *огортати, покривати, обволікати.*

2. Іншою причиною стилістичної інтерференції є ігнорування такої суттєвої ознаки як **ступінь стертості образу, що лежить в основі метафори**. Наведемо такий приклад:

На район цієї найбільшої у світі западини припадає чверть нафти і газу, які видобувались у світі. Нині наступ йде від краю западини до її центру. Останнє речення було перекладено в такий спосіб:

*Now **the offensive** has been carried over from the edge to the center.*

Варіант редактора: ***Operations** have now moved from the edge to the center of the depression.*

Прийом, яким скористався редактор, можна назвати деметафоризацією. Він цілком виправданий, оскільки йдеться про стертю метафору, до того ж засновану на незвичному для англійського газетно-публіцистичного тексту образі.

3. Іноді стилістична інтерференція походить від того, що перекладач не помічає **розбіжностей у стилістичній тональності текстів** вихідною мовою та мовою перекладу. Так, наприклад, як відомо, український газетно-публіцистичний текст нерідко відрізняється від англійського більшою піднесеністю та патетичністю, більшою насиченістю книжковою лексикою. Як результат специфічно книжкові піднесені вислови передаються в перекладі схожими за стилістичним забарвленням. Але професійний перекладач або редактор замінює їх в перекладі такими ж експресивними зворотами, але позбавленими піднесеності та специфічної книжності:

Психіка людини перебуває в лецатах протиріч бажаного і дійсного.

*The man's mentality is **in the grip of** the contradictions of the desired and real.*

Він був немов у лецатах чогось.

*It was like he **was in the grip of** something.*

Саме тут ми маємо відчинити двері розвитку багатьох держав, які опинилися у лецатах злиднів.

*It is here that we must open the door to development for many nations **trapped in** poverty.*

Ми також маємо надавати безпосередню допомогу нашим громадянам, які ще перебувають у лецатах злиднів.

*We must also provide assistance to those of our citizens who are still **trapped in** poverty*

4. **Стилістичні невідповідності між словами різних мов або в межах одного перекладного тексту.** У цих випадках слова в перекладі стилістично протиставляються (льотчики вели *повітряний* бій і відчували себе *землепрохідниками*) або ж слова оригіналу та перекладу можуть належати до різних функціональних стилів або стилів мови. Наведемо приклади пари слів, коли одне з них має книжковий відтінок: *альянс* — *alliance*, *дефілювати* — *defiler*, *пакт* — *pact*. Нейтральні у французькій, ці слова мають книжковий, а нерідко й негативний відтінок в українській мові.

Наведемо також приклади зайвої співзвучності, стилістичної невідповідності слів, які «зіштовхуються» між собою:

Подивився скоса, не відводячи очей від інших.

Вигукнула вона, онімівши від страху, — ймовірно, зацікавившись.

Птахи полетіли, виставивши перед собою наче списи довгі вигнуті дзьоби — але ж спис не вигнутий, а прямий.

Саме цей спосіб життя привів до її смерті.

Докладаючи сили подолати свою слабкість — звісно ж, тут потрібно намагаючись.

Не побачив поблизу нікого, крім далекої дитячої фігури.

Через свою недоумкуватість.

І друге, хоча тут другорядне.

Десь допускаються недопустимі факти.

Усі викиди автоматично викидаються.

З легкою посмішкою закрит важку сулію.

У цих перекладацьких перлах проглядає недбалість, бездумність, неуважність перекладача.

5. Говорячи про стилістичні буквализми, необхідно зупинитися на словах оригіналу та перекладу з різною оцінною конотацією. Так,

пара слів **авантюра** і **adventure** є хибними друзями перекладача. Українське слово означає який-небудь *безпринципний, фатальний, сумнівний вчинок, розрахований на випадковий успіх*, тобто має явно виражене негативне забарвлення. Англійське слово має значення, близьке до українського, але це значення — одне з останніх, таких, що швидко застаріють. До речі, ця пара слів вважається хибними друзями перекладача ще й через те, що англійське слово *adventure* у своєму головному значенні — не зовсім те ж саме, що наше слово *пригода*. Воно ширше, охоплює все, що можна вважати захоплюючим, цікавим:

Peace is an excellent adventure. In the absence of war, a generation finds its place in the world. Мир — це зовсім не нудно. Нове покоління шукає своє місце у світі без воєн.

Одночасно слово *авантюризм* може перекладатися англійським словом *adventurism* — значення цих слів збігаються. А українське слово *авантюра* можна перекласти за допомогою слова *reckless*: *Це була авантюра. — It was a reckless / crazy scheme / attempt.*

5. Кострубаті, заплутані або незрозумілі фрази (за влучним висловом Н. Галь «туманне багатослів'я»):

Основна мета винайдення машинного перекладу полягала у з'ясуванні можливості перекладати за допомогою штучного інтелекту.

Це стало однією з головних обставин, що сприяло скороченню випадків захворювань на СНІД.

Людина винайшла машинний переклад насамперед для того, щоб з'ясувати можливість перекладу за допомогою штучного інтелекту.

Саме через це і скоротилися захворювання на СНІД.

Перекладач має завжди прагнути ясності, уникати хибного узгодження, нісенітниць.

Таким чином, переклад може слугувати в якості об'єкта спостереження при описі та аналізі не тільки механізму інтерференції та буквального перекладу, але і при висвітленні такого типу буквалізмів як стилістичні буквалізми, які є результатом впливу однієї мови на іншу, що тягне за собою порушення стилістичних норм мови перекладу. Різні фактори появи стилістичних буквалізмів сприяють виокремленню таких їх типів: відмінності у відносній частотності певної одиниці; ігнорування ступеня стертості образу, що лежить в основі метафори; розбіжності в стилістичній тональності текстів вихідної мови і мови перекладу; стилістичні невідповідності між словами різних мов

або в межах одного перекладного тексту; відмінності в оцінній конотації; кострувати, заплутані або незрозумілі фрази у тексті перекладу.

Список літератури

- Безпалова К. В., Коваленко О. В. Інтерференція, буквализм і буквальний переклад: визначення та розмежування. *Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference «Creation of new ideas of learning in modern conditions»*, September 25–27, 2023. Bordeaux, France, 2023. P. 193–195. URL: <https://eu-conf.com/events/creation-of-new-ideas-of-learning-in-modern-conditions/>
- Бучумаш А., Дерік І. Проблема неперекладності, шляхи її подолання у перекладі. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2022. № 35. С. 18–29.
- Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях. *Педагогічні науки* : збірник наук. праць. 2012. Вип. 62. С. 81–85.
- Гринько О. С., Коваленко О. В. Чинники, що зумовлюють буквализми. *Сучасні виклики та актуальні проблеми науки, освіти, технологій і суспільства* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Ізмаїл, 6 жовтня 2023 р.) : у 2 ч. Ізмаїл : ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 47–49. URL: <http://www.economics.in.ua>
- Коваленко О. В., Чернова Ю. А. Типологія лексичних буквализмів. *Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VI International Scientific and Theoretical Conference*. October 13, 2023. Vilnius, Republic of Lithuania, 2023. P. 46–49. <https://doi.org/10.36074/scientia-13.10.2023>
- Матузкова О. П. Перекладацька хвороба буквализму та як з нею боротися. *Записки з романо-германської філології*. Одеса : Фенікс, 2007. Вип. 18. С. 80–91.
- Матузкова О. П., Коваленко О. В. Інтерференція у перекладі. *Conference Proceedings. The IV International science conference «Science, people and the latest technologies»*. October 09–11, 2023. Sofia, Bulgaria, 2023. С. 159–161.
- Расвська І. В., Коваленко О. В. Типологія етимологічних буквализмів. *Наукові тренди постіндустріального суспільства* : матеріали III Міжнародної наукової конференції, м. Харків, 13 жовтня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. С. 90–92.
- Рибіна Н. В. Білінгвізм та інтерференція як тенденції мовного розвитку сучасного суспільства: проблеми та способи їх вирішення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Т. 1, № 59. С. 176–178.
- Ролік А. В., Лепухова Н. І., Блажко М. І. Буквальні та інші перекладацькі помилки. *Література та культура Полісся*. № 104. Серія: Філологічні науки. 2021. № 19. С. 164.
- Скиба С. М., Чичкан О. С. Запобігання буквализму при відтворенні комунікативного завдання заголовка інформаційного повідомлення у трансляті. *Вісник СумДУ*. 2006. Том 1, № 11(95). С. 192–198.

Шаблій О. А. Міжмовна інтерференція як психолінгвістична універсалія. *Мовні та концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. Київ: Вид. дім Дмитра Бурого, 2004. Вип. 11, кн. 1. С. 371–375.

Яровенко Л. С., Кирилова М. Д. До проблеми перекладацької інтерференції. *Нова філологія*. Запоріжжя :ЗНУ, 2010. Вип. 41. С. 208–213.

Bell R. T. Translation and translating. Longman, 1997.

Duff A. Translation. Oxford University Press, 1996. 160 p.

Newmark P. A. A Textbook of Translation. Longman, 2006. 290 p.

References

Bezpalova, K. V., Kovalenko, O. V. (2023) Interferentsiia, bukvalizm i bukvalnyi pereklad: vyznachennia ta rozmezhuвання. Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference «Creation of new ideas of learning in modern conditions», Bordeaux, France. 193–195.

Buchumash, A., Derik, I. (2022) Problema neperekladnosti, shliakhy ii podolannia u perekladі. *Naukovyi visnyk PNPУ im. K. D. Ushynskoho*, № 35. 18–29.

Voloshok, I. Yu. (2012) Interferentsiia ta ii typy na riznykh movnykh rіvniakh. *Pedahohichni nauky: zbirnyk nauk. prats*, 62. 81–85.

Hrynko, O. S., Kovalenko, O. V. (2023) Chynnyky, shcho zumovliuiut bukvalizmy. Suchasni vyklyky ta aktualni problemy nauky, osvity, tekhnolohii i suspilstva: zbirnyk tez dopovidei mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Izmail: TsFEND, 1. 47–49.

Kovalenko, O. V., Chernova, Yu.A. (2023) Typolohiia leksychnykh bukvalizmv. Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VI International Scientific and Theoretical Conference, Vilnius, Republic of Lithuania, 46–49.

Matuzkova, O. P. (2007) Perekladatska khvoroba bukvalizmu ta yak z neiu borotysia. *Zapysky z romano-hermanskoі filolohii*. 18. 80–91.

Matuzkova, O. P., Kovalenko, O. V. (2023) Interferentsiia u perekladі. Conference Proceedings. The IV International science conference 'Science, people and the latest technologies' Sofia, Bulgaria, 159–161.

Raievska, I. V., Kovalenko, O. V. (2023) Typolohiia etymolohichnykh bukvalizmv. *Naukovi trendy postindustrialnoho suspilstva: materialy III Mizhnarodnoi naukovoі konferentsii, / Mizhnarodnyi tsentr naukovykh doslidzhen*. Vinnytsia: TOV «UKRLOHOS Hrup, 90–92. <https://doi.org/10.36074/mcnd-13.10.2023>

Rybina, N. V. (2015) Bilinhvizm ta interferentsiia yak tendentsii movnoho rozvytku suchasnoho suspilstva: problemy ta sposoby yikh vyrishennia. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Т. 1. 59. 176–178.

Rolik, A. V., Liepukhova, N. I., Blazhko, M. I. (2014) Bukvalizmy ta inshy perekladatski pomylyky. *Literatura ta kultura Polissia*. № 104. Seriia «Filolohichni nauky». № 19. 164.

Skyba, S. M., Chychkan, O. S. (2006) Zapobihannia bukvalizmu pry vidtvorenni komunikatyvnoho zavdannya zaholovka informatsiinoho povidomlennia u transliati. Visnyk SumDU. 11(95). Tom 1. 192–198.

Shablii, O. A. (2004) Mizhmovna interferentsiia yak psykholinhvistychna univertsaliia. Movni ta kontseptualni kartyny svitu: Zb.nauk.prats. Kyiv: Vid. dim Dmytra Buraho, Vyp.11. Kn.1. 371–375.

Yarovenko, L. S., Kyrylova, M. D. (2010) Do problemy perekladatskoi interferentsii. Nova filolohiia. Zaporizhzhia: ZNU, 41. 208–2013.

Bell, R. T. (1997) Translation and translating. Longman, 216.

Duff, A. (1996) Translation. Oxford University Press, 160.

Newmark, P. A. (2006) A Textbook of Translation. Longman, 290.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2023 року